

Spravedlivý nebude zahanben

⁵⁹ I slunce, měsíc a hvězdy když září, protože jsou vyslány, aby sloužily, *slouží* poslušně. ⁶⁰ Stejně tak i blesk, když se zableskne, je dobře vidět; stejně tak v každé krajině vane vítr. ⁶¹ I mraky, když je jim dán příkaz od Boha, aby táhly nad celou zemí, splní rozkaz. Také oheň, když je poslán shora, aby spálil hory i lesy, dělá, co má přikázáno. ⁶² Tyto *modly* však se jim nepodobají ani vzhledem ani mocí. ⁶³ Proto je nelze pokládat a prohlašovat za bohy. Nejsou schopny vynést rozsudek, ani lidem prokázat dobro. ⁶⁴ Víte tedy, že *to* nejsou bohové; nebojte se jich.

⁶⁵ Králům nezlořečí, ani nežehnají. ⁶⁶ Nedovedou ukázat znamení v pronárodech *nebo* na nebi, ani nezáří jako slunce a nesvítlí jako měsíc. ⁶⁷ Lépe je na tom divá zvěř než oni; může uprchnout do bezpečí a sama se zachránit. ⁶⁸ Naprosto nic nám nedokazuje, že *to* jsou bohové. Proto se jich nebojte.

⁶⁹ Neboť jako strašák v okurkovém poli nic neuhlídá, takoví jsou jejich bozi ze dřeva, pozlacení a postříbření. ⁷⁰ Stejně tak se *podobají* trní na zahradě, na které si každý pták sedne. Nebo mrtvole, která je pohozena do temnot, jsou podobní bohové ze dřeva, pozlacení a postříbření. ⁷¹ Podle purpuru a kmentu, který na nich trouchníví, poznáte, že *to* nejsou bohové. Nakonec se stanou potravou *jiným* a ostudou krajiny. ⁷² Je tedy lépe *spravedlivému*, který nemá modly, protože bude ušetřen ostudy.

PŘÍDAVKY KE KNIZE DANIEL

Do 3. kapitoly knihy Danielovy za v. 23 je v řeckém textu i ve Vulgátě vložena Azarjášova modlitba (3,26—45) a Píseň tří mužů v ohnivě peci (3,52—90). Toto samostatně existující legendární poetické vyprávění o pobytu tří jinochů v ohnivě peci, původně psané hebrejsky, bylo při redakci knihy dost násilně zařazeno do 3. kapitoly. U modlitby jde po stránce literární

o kolektivní žalozpěv s vyznáním vin, který je uveden dvěma verši v próze (24n). Další prozaická usuwka (vv. 46—51) tvoří přechod ke Zpěvu, totiž k hymnické oslavě Boha za jeho divuplné vysvobození, ve kterém se ozývají i slova obdobná žalmu 148 aj.

K závěru knihy Danielovy je ve Vulgátě jako 13. kapitola připojen příběh o ctnostné Zuzaně, krásné a bohabojné manželce babylónského Žida Jójakima, jež se zalíbila dvěma židovským starším, kteří vykonávali soudcovský úřad. Když odmítla jejich milostné návrhy, byla na základě falešné výpovědi obviněna z cizoložství a odsouzena k smrti. Mladičkový Daniel, proslulý moudrostí a spravedlností (sr Ez 14,14,20), se jí však na poslední chvíli ujal, přezkoušel výpovědi obou starších jako údajných svědků, prokázal jejich rozpornost a Zuzanu zachránil.

Septuaginta tento příběh zařazuje před kanonickou knihu Danielovu. Náš překlad vychází z verze Theodotionovy. Příběh je původně znám jen z řečtiny.

Čtrnáctá, rovněž apokryfní kapitola knihy Danielovy, která je ostře zaměřena proti modlářství (sr obdobné výroky proti modlám zvl. Iz 40,19n 41,7 44,6—20 Jr 10,1—16 aj.), pojednává o Bělovi a draku.

Kněží babylónského boha Béla (= Marduka, sr Iz 46,1 Jr 50,2 51,44) předstírají, že oběti z ovčího masa a jiných potravin konzumuje Běl sám. Ve skutečnosti si je však tajným vchodem odebírají jeho kněží pro sebe a své rodiny. Daniel podvod odhalí, Běl je zničen i se svým chrámem a kněží s rodinami popraveni. Podobně skončí i drak, jemuž je prokazována božská úcta. Lid je však těmito událostmi natolik pobouřen, že žádá na králi, aby byl Daniel vržen do lví jámy (sr. Da 6,25). Po šesti dnech pobytu mezi vyhladovělými lvy je však podivuhodně zachráněn prostřednictvím proroka Abakuka. Sedmý den, v den odpočinku, král sám poznává, kdo ve skutečnosti Daniela vysvobodil, a vzdává mu chválu.

U třetího jako u druhého přidavku nelze bezpečně stanovit ani dobu vzniku, ani jazyk, ve kterém byl původně sepsán. Ví se jen, že oba byly známé už koncem 2. stol. př. Kr. Ve své dochované řecké podobě se ovšem, jako ostatně u celé knihy Daniel, verze septuagintní a Theodotionova i tentokrát silně od sebe liší; překlad podává znění Theodotionovo.

TŘI MUŽI V ROZPÁLENÉ PECI

Azarjášova modlitba

3 ²⁴a Procházeli se mezi plameny, velebili Boha a dobrořečili Hospodinu. ²⁵Pak se Azarjáš zastavil, otevřel svá ústa a uprostřed ohně se takto modlil:

- ²⁶ „Požehnaný a chvályhodný jsi Hospodine, Bože našich tvé jméno ať je oslaveno navěky. [otců,
²⁷ Jsi spravedlivý ve všem, co jsi nám učinil, všechna tvá díla jsou pravdivá, tvé cesty jsou správné, všechny tvé soudy jsou pravda.
²⁸ Pravdivá rozhodnutí jsi učinil ve všem, co jsi uvedl na nás a na svaté město, na město našich otců, Jeruzalém, neboť podle pravdy a soudu jsi uvedl toto všechno pro naše hříchy.
²⁹ Hřešili jsme, svévolně se odvrátili od tebe; prohřešili jsme se ve všem, neposlouchali tvá
³⁰ nedbali jsme a nedělali, [příkázání,
 co jsi nám uložil pro naše dobro.
³¹ Vše, co jsi na nás uvedl, a co jsi nám udělal, podle pravdivého soudu jsi učinil. [odpadlíků,
³² Vydal jsi nás do rukou svévolných nepřátel, hanebných nespravedlivému králi ^b, nejhoršímu na celé zemi.
³³ Nesmíme nyní otevřít ústa:
 hanba a opovržení postihly tvé služebníky, ty, kdo
³⁴ Nezříkej se nás úplně pro své jméno, tě uctívají.
 nezruš svou smlouvu.
³⁵ Nevzdaluj své milosrdenství od nás pro Abrahama, kterého jsi miloval, pro Izáka, svého služebníka, a Izraele, svého svatého.

^a Vv. 24—90 jsou přeloženy z řečtiny v úpravě Theodotionově (2. stol. po Kr.).

^b Míněn je patrně Antiochos IV. Epifanés. V tom případě vznikl text před r. 164, kdy byl chrám znovu posvěcen.

(3,27) : Neh 9,33 Zj 16,7 19,2 (29) : Neh 1,7 Iz 59,12n (33) : Neh 1,3 Da 9,16 (34) Ž 79,9 Jr 14,21 : Ez 20,44 (35) 2Pa 20,7 Iz 41,8 Jk 2,23 (36) < Gn 22,17 : Gn 15,5 26,4 (37) : Dt 28,62 Jr 42,2 (38)

- ³⁶ Jim jsi slavnostně slíbil,
 že rozmnožíš jejich potomstvo jako hvězdy na nebi
 a jako písek na mořském břehu.
³⁷ Panovníku, jsme nepatrní mezi všemi pronárody,
 pro své hříchy jsme dnes poníženi na celé zemi.
³⁸ V tomto čase nemáme ani vladaře ani proroka ani vůdce,
 nemáme celopaly ani zápalné oběti ani obětní dary
 ani kadidlo,
 nemáme místo, kam bychom ti přinesli oběť prvotín
 a kde nalezli milosrdenství.
³⁹ Kéž bys nás přijal pro sklíčenost mysli a pokoru ducha,
 jako bychom přišli s celopaly beranů a býků,
 jako s deseti tisíci tučných beránků.
⁴⁰ Taková ať je dnes naše zápalná oběť před tebou,
 dokonalými učiň, kteří tě následují,
 aby nebyli zahanbeni ti, kdo v tebe doufají.
⁴¹ Nyní tě chceme celým srdcem a s bázní následovat
 a hledat tvou tvář. Nenechávej nás v hanbě,
⁴² ale nalož s námi podle své shovívavosti
 a podle množství svého milosrdenství.
⁴³ Vysvoboď nás podle své podivuhodné moci
 a oslav své jméno, Hospodine!
⁴⁴ Ať se zastydí všichni, kdo působili tvým služebníkům zlo,
 ať jsou zahanbeni, bez veškeré moci a vlády,
 ať je zničena jejich síla,
⁴⁵ ať poznají, že ty jediný, Hospodine, jsi Bůh,
 hodný slávy po celém světě.“

Smrt Kaldejců

⁴⁶ Služebníci královi, kteří je uvrhli *dovnitř c*, nepřestali rozpalovat pec naftou, koudelí, smůlou a roštím, ⁴⁷ takže plameny šlehalý nad pec do výše čtyřiceti devíti d loktů. ⁴⁸ A jak vyrazily, sežehly ty z Kaldejců, kteří byli blízko pece. ⁴⁹ S těmi však, kteří byli s Azarjášem, sestoupil do pece anděl e Hos-

^c Septuaginta tu rozšiřuje text: + když ty tři uvrhli společně do pece, pec byla rozpálena sedmeronásobně (sr. v. 19), jedni je shazovali (do pece) shora a druzí zdola...

^d Symbolické číslo 49 = 7 × 7.

^e Zjev anděla vysvětluje zvolání královo z v. 25 kanonického textu (4 muži!).

: Pl 2,9 Oz 3,4 (39) Ž 51,19 Oz 6,6 Mi 6,7n (40) Ž 25,3 69,7 (43)
 : Ž 115,1 (44) Ž 35,26 40,15 (45) : Dt 6,4 Ž 83,19 (48) : v. 22 (50)

podinův, vypudil plameny ohně z pece⁵⁰ a způsobil, že uvnitř pece jako by vanul ranní váněk. Oheň se jich vůbec nedotkl, neublížil jim, ani jim nebyl na obtíž.

Píseň tří mužů

⁵¹ Tehdy ti tři v peci jako jedněmi ústy velebili Boha, oslavovali *jej* a dobrořečili *mu* slovy:

- ⁵² „Požehnaný jsi, Hospodine, Bože našich otců,
chvályhodný a vyvýšený navěky,
a požehnané svaté jméno tvé slávy,
nade vše chvályhodné a nade vše vyvýšené navěky.
- ⁵³ Požehnaný jsi v chrámu své svaté slávy.
nade vše velebený a přeslavný navěky.
- ⁵⁴ Požehnaný jsi, který trůníš nad cheruby a shlížíš
na propasti,
chvályhodný a nade vše vyvýšený navěky.
- ⁵⁵ Požehnaný jsi na svém královském trůně,
nade vše velebený a nade vše vyvýšený navěky.
- ⁵⁶ Požehnaný jsi na nebeské klenbě,
velebený a oslavený navěky!

Stvoření je vyzváno k chvále

- ⁵⁷ Dobrořečte Hospodinu, všechna jeho díla,
velebte a vyvyšujte ho navěky.
- ⁵⁸ Dobrořečte Hospodinu, nebesa,
velebte a vyvyšujte ho navěky.
- ⁵⁹ Dobrořečte Hospodinu, jeho andělé,
velebte a vyvyšujte ho navěky.
- ⁶⁰ Dobrořečte Hospodinu, všechny vody nad oblohou,
velebte a vyvyšujte ho navěky.
- ⁶¹ Dobrořečte Hospodinu, všechny mocnosti,
velebte a vyvyšujte ho navěky.
- ⁶² Dobrořečte Hospodinu, slunce a měsíce,
velebte a vyvyšujte ho navěky.
- ⁶³ Dobrořečte Hospodinu, nebeské hvězdy,
velebte a vyvyšujte ho navěky.

: v. 27 (kanonického textu) (52) : Neh 9,5 L 1,49 (53) Ž 150,1 (54)
1S 4,4 2S 6,2 Ž 80,2 (55) Ž 47,9 (57nn) : Ž 148,1—12 (57) Ž 145,10
(59) Ž 103,20 (79) Gn 1,21 : Ž 104,26

- ⁶⁴ Dobrořečte Hospodinu, všechen dešti a roso,
velebte a vyvyšujte ho navěky.
- ⁶⁵ Dobrořečte Hospodinu, všechny větry,
velebte a vyvyšujte ho navěky.
- ⁶⁶ f Dobrořečte Hospodinu, ohni a žáre,
velebte a vyvyšujte ho navěky.
- ⁶⁷ Dobrořečte Hospodinu, chladno i teplo,
velebte a vyvyšujte ho navěky.
- ⁶⁸ Dobrořečte Hospodinu, krůpěje rosy i sněhové vločky,
velebte a vyvyšujte ho navěky.
- ⁶⁹ Dobrořečte Hospodinu, noci a dni,
velebte a vyvyšujte ho navěky.
- ⁷⁰ Dobrořečte Hospodinu, světlo a temnoto,
velebte a vyvyšujte ho navěky.
- ⁷¹ Dobrořečte Hospodinu, lede a mraze,
velebte a vyvyšujte ho navěky.
- ⁷² Dobrořečte Hospodinu, ledovce a sněhy,
velebte a vyvyšujte ho navěky.
- ⁷³ Dobrořečte Hospodinu, blesky a mračna,
velebte a vyvyšujte ho navěky.
- ⁷⁴ Dobrořečte Hospodinu, země,
veleb a vyvyšuj ho navěky.
- ⁷⁵ Dobrořečte Hospodinu, hory a pahorky,
velebte a vyvyšujte ho navěky.
- ⁷⁶ Dobrořečte Hospodinu, vše, co roste na zemi,
veleb a vyvyšuj ho navěky.
- ⁷⁷ Dobrořečte Hospodinu, moře a řeky,
velebte a oslavujte ho navěky.
- ⁷⁸ Dobrořečte Hospodinu, prameny *vod*,
velebte a vyvyšujte ho navěky.
- ⁷⁹ Dobrořečte Hospodinu, netvoři a vše, co se hýbe ve
vodách,
velebte a oslavujte ho navěky.
- ⁸⁰ Dobrořečte Hospodinu, všechno nebeské ptactvo,
veleb a oslavuj ho navěky.
- ⁸¹ Dobrořečte Hospodinu, všechna zvířata divoká i krotká,
velebte a vyvyšujte ho navěky.
- ⁸² Dobrořečte Hospodinu, synové lidští,
velebte a vyvyšujte ho navěky.

f Pořadí vv. 66—73 je v některých rpp odchýlné.

- 83 Dobrořeč Hospodinu, Izraeli,
veleb a oslavuj ho navěky.
- 84 Dobrořečte Hospodinu, jeho kněží,
velebte a oslavujte ho navěky.
- 85 Dobrořečte Hospodinu, jeho služebníci,
velebte a oslavujte ho navěky.
- 86 Dobrořečte Hospodinu, duchové a duše spravedlivých,
velebte a oslavujte ho navěky.
- 87 Dobrořečte Hospodinu, věrní a pokorní srdcem,
velebte a vyvyšujte ho navěky.
- 88 Dobrořečte Hospodinu, Chananjáši, Azarjáši, Míšaeli,
velebte a vyvyšujte ho navěky.
- On nás vysvobodil z podsvětí a zachránil nás z moci smrti,
vychvátil nás z vnitřku pece, ze šlehajících plamenů,
vychvátil nás zprostředka ohně!
- 89 Chválu vzdejte Hospodinu, protože je dobrý,
jeho milosrdenství je věčné.
- 90 Dobrořečte Hospodinu, Bohu bohů, všichni, kteří se *ho*
bojíte,
velebte a chválu vzdejte, protože jeho milosrdenství
je věčné. s⁴

Z U Z A N A

Dva nešlechtní soudcové

13 h¹ V Babylóně bydlel muž jménem Jójakím. ² Vzal si za ženu Zuzanuⁱ, dceru Chilkijášovu. *Byla* velmi krásná a bohabojná. ³ Její rodiče *byli* spravedliví a vychovali svou dceru podle Mojžíšova zákona. ⁴ Jójakím byl velmi bohatý a měl při

^s Následující v. 24 kanonického textu doplňuje řecké znění slovy: „Tu král Nebúkadnesar *je uslyšel zpívat, užasl atd.*“

^h Příběh o ctnostné Zuzaně se dochoval ve dvojím řeckém podání, značně se mezi sebou lišícím. Náš překlad se přidržuje Theodotionovy verze. Podle Septuaginty je ve vv. 52.55.60 řeč jen o „mladíkovi“, který teprve druhotně byl ztotožněn s Danielem (vv. 45.48.52).

ⁱ Z hebrejského *šóšanná* = lilie.

(83) Ž 135,19 (85) Ž 134,1 (87) : Sf 2,3 (89) Ž 106,1 118,1 136,1

svém domě zahradu. U něho se scházeli židé, protože byl ze všech nejváženější.

⁵ Toho roku byli ustanoveni jako soudci z lidu dva starší, o jakých Panovník řekl: „Vyšla svévole z Babylóna od starších, soudců“, kteří byli považováni za správce lidu. ⁶ Obyvali hosty v Jójakimově domě i a přicházeli k nim všichni, kdo vedli soudní při. ⁷ Když se v poledne lid rozešel, vycházela Zuzana, aby se prošla v zahradě svého muže. ⁸ Oba starší ji pozorovali každý den, jak vychází a prochází se, a zatoužili po ní. ⁹ Pomátli se na rozum a odvrátili své oči tak, že nehleděli k Nebi^k a nepamatovali na spravedlivé soudy *Boží*. ¹⁰ Oba byli posedlí vášní po ní, ale nespovědli se jeden druhému se svým trápením. ¹¹ Styděli se totiž svěřit se se svou touhou obcovat s ní. ¹² Každý den však dychtivě číhali, aby ji viděli. ¹³ *Jednou* řekli jeden druhému: „Pojďme domů, je čas k obědu.“ Vyšli a rozešli se, ¹⁴ ale vrátili se a sešli se na stejném místě. Sdělili si důvod *toho*, přiznali se ke své vášni a společně začali hledat *vhodnou* chvíli, kdy by Zuzanu zastihli samotnou.

Úklady proti Zuzaně

¹⁵ Když tak čekali na příhodný den, vyšla jako včera a především pouze se dvěma služkami. Protože bylo vedro, zatoužila vykoupat se v zahradě. ¹⁶ Nebyl tam nikdo, až na ty dva starší, kteří ji z úkrytu pozorovali. ¹⁷ *Zuzana* řekla služkám: „Přineste mi olej a voňavku, a zavřete dveře zahrady, abych se mohla vykoupat.“ ¹⁸ Učinily, jak jim řekla, zavřely dveře zahrady a odešly postranními dvířky, aby přinesly, co jim nařídila. Neviděly ty starší, protože byli ukryti.

¹⁹ Jakmile služby vyšly, oba starší se zvedli, příběhli k ní ²⁰ a naléhali: „Dveře zahrady jsou zavřené, nikdo nás neuvidí, dychtíme po tobě, buď nám po vůli! ²¹ Jestliže ne, dosvědčíme, že *tu* byl s tebou *nějaký* mladík a že jsi proto poslala služby pryč.“

²² *Zuzana* zabědovala: „Ze všech stran jsem sevřena. Když to udělám, bude to má smrt, neudělám-li *to*, neuniknu vašim rukám. ²³ Lépe mi bude, když to neudělám a padnu do vašich

^l Septuaginta počítá se zvláštním místem pro konání soudů v sousedním městě (sr v. 28 O').

^k Opis pro označení Boha (sr 4,23).

(13,2) : Júd 8,7n (21) v. 37 (22) : Lv 20,10 Dt 22,22 J 8,4n (34) : Lv

rukou, než abych zhřešila před Hospodinem.“²⁴ Začala hlasitě křičet, ale oba starší ji překřičeli.²⁵ Jeden z nich odběhl a otevřel dveře zahrady.²⁶ Jakmile obyvatelé domu uslyšeli ze zahrady křik, přiběhli postranními dvířky podívat se, co se jí stalo.²⁷ Starší přednesli své obvinění. Služebníci se velmi zastyděli, protože něco podobného nikdy nebylo o Zuzaně vysloveno.

Křivé obvinění

²⁸ Druhého dne se lid sešel k jejímu muži Jójakímovi. Přišli i ti dva starší, plní zlých úmyslů proti Zuzaně, aby ji přivedli na smrt.²⁹ Řekli před lidem: „Pošlete pro Zuzanu, dceru Chilkijášovu, Jójakímovu ženu.“ Poslali pro ni.³⁰ Přišla ona i její rodiče a děti a všichni její příbuzní.³¹ Zuzana byla velmi líbezná a krásného vzhledu.³² Aby se ti zlotřilci nasýtili její krásou, poručili ji odhalit, měla totiž zahalený *obličej*.³³ Plakali ti, kdo byli s ní, i všichni, kdo ji viděli.³⁴ Oba starší pak povstali uprostřed lidu a vložili ruce na její hlavu.³⁵ Ona s pláčem pohlédla k nebi, neboť svým srdcem se s důvěrou upíjala k Hospodinu¹.³⁶ Starší pak vyprávěli: „Když jsme se sami procházeli v zahradě, ona vešla se dvěma dívkami, dala zavřít dveře zahrady a dívky propustila.“³⁷ Tu k ní přišel mladík, který byl *předtím* ukrytý, a ležel s ní.³⁸ My jsme byli v rohu zahrady a když jsme viděli tu nepravost, běželi jsme k nim.³⁹ a viděli jsme je spolu obcovat. Jeho jsme se však nemohli zmocnit, protože byl silnější než my, otevřel dveře a uprchl.⁴⁰ Ji jsme chytili a vyptávali se, kdo je ten mladík,⁴¹ ale nechtěla nám *to* říci. Toto dosvědčujeme.“ Shromáždění jim uvěřilo jako starším lidu a soudcům a odsoudili ji k smrti.⁴² Zuzana hlasitě zvolala: „Bože věčný, který znáš skryté věci, který víš všechno dřív, než se *to* stane,“⁴³ ty víš, že křivé proti mně svědčili. Hle, mám zemřít, ačkoli jsem nečinila nic z toho zlého, co o mně vypověděli.“

Daniel prokáže Zuzaninu nevinu

⁴⁴ Hospodin vyslyšel její hlas.⁴⁵ Když ji odváděli na

¹ Septuaginta přemísťuje sem vv. 42n.

24,14 Dt 17,7 (42) : Ž 139,4 Př 15,11 Žd 4,13 (45) : Gn 38,25; : Da

smrt, probudil Bůh svatého ducha v mladém jinochu, který se jmenoval Daniel.⁴⁶ Ten hlasitě zvolal: „Já jsem čist od její krve!“⁴⁷ Všechn lid se k němu obrátil a ptali se: „Co *znamenají* slova, která jsi promluvil?“⁴⁸ On stál uprostřed nich a řekl: „Jste pošetilí, synové Izraele? Bez vyšetřování a bez jasného důkazu jste odsoudili izraelskou dceru.“⁴⁹ Obnovte soud, tito dva svědčili proti ní křivě.“

⁵⁰ Všechn lid se rychle vrátil. Starší lidu mu řekli: „Posaď se zde uprostřed nás a vylož nám *to*; Bůh ti dal *zřejmě moudrost* stáří.“⁵¹ Daniel jim řekl: „Oddělte ty dva daleko od sebe a já je vyslechnu.“⁵² Když je oddělili jednoho od druhého, zavolal jednoho z nich a řekl mu: „Ty, který jsi po *všechny* dny až do stáří páchal zlo, teď vyjdou najevo tvé dřívější hříchy.“⁵³ Soudil jsi nespravedlivě, nevině jsi odsuzoval a viníky propouštěl, ačkoli Hospodin praví: »Nezabiješ nevinného a spravedlivého!«⁵⁴ A teď *mluv!* Jestliže jsi ji opravdu viděl, pověz: Pod kterým stromem jsi je viděl spolu obcovat?“ On odpověděl: „Pod lentiškem.“⁵⁵ Řekl *mu* Daniel: „Věřu, zalhal jsi ve svůj neprospěch. Hle, anděl Boží má už od Boha rozkaz, aby tě rozřal vpůli!“⁵⁶ Dal ho odvést pryč a rozkázal přivést druhého. Tomu řekl: „Plemeno kenaanské a ne judské, krása tě omámila, vášní je zvráceno tvé srdce.“⁵⁷ Takhle jste se chovali k dcerám izraelským a ony ze strachu se vám podvolovaly, ale dcera judská m si nedala líbit vaši svévoli.⁵⁸ Teď mi řekni: Pod kterým stromem jsi je přistihl spolu obcovat?“ Odpověděl: „Pod dubem.“⁵⁹ Daniel mu řekl: „Věřu, i ty jsi zalhal ve svůj neprospěch. Anděl Boží už čeká, má meč, aby tě rozřal vpůli; tak vás *oba* zahubí.“

Vděčnost Hospodinu

⁶⁰ Celé shromáždění začalo hlasitě volat a chválilo Boha, který zachraňuje ty, kdo v něho doufají.⁶¹ Obořili se na ty dva starší, neboť Daniel je usvědčil *slowy* jejich vlastních úst z křivého svědectví, a udělali s nimi to zlé, co oni chtěli učinit bližnímu.⁶² Jednali podle zákona Mojžíšovaⁿ a zabili je. Tak byla toho dne zachráněna nevinná krev.

^m Rozlišení mezi 'dcerami izraelskými' a 'dcerou judskou' je patrně odrazem napětí mezi samařany a židy.

ⁿ Sr Dt 19,16—21.

5,12 (46) : Mt 27,24 (53) < Ex 23,7 : Př 17,15 (62) Dt 19,18n Př 19,5

⁶³ Chilkijáš a jeho žena chválili Boha za svou dceru Zuzanu s Jójakímem, jejím mužem, a všemi příbuznými, že se na ní nenašlo nic hanebného. ⁶⁴ Od toho dne po *všechny* další dny se stal Daniel velkým v očích lidu^o.

B Ě L A D R A K

Daniel odmítá klanět se Bělovi

14 ^{p 1} Když král Astyagés byl uložen ke svým otcům, převzal po něm království Peršan Kýros^q. ² Daniel^r stoloval s králem a byl nejmávanější ze všech jeho přátel. ³ Babylóňané měli modlu jménem Běl a každý den jí obětovali dvanáct měřic bílé mouky, čtyřicet ovcí a šest nádob vína. ⁴ Král ji uctíval a každý den se jí přicházel poklonit. Daniel se však klaněl svému Bohu. ⁵ Král se ho zeptal: „Proč se neklaníš Bělovi?“ Odpověděl mu: „Neuctívám modly udělané rukou, nýbrž živého Boha, který stvořil nebe i zemi a panuje nad vším tvorstvem.“ ⁶ Král mu řekl: „Myslíš si, že Běl není živý bůh? Nevidíš, kolik toho každý den sní a vypije?“ ⁷ Daniel s úsměvem odpověděl: „Nebuď na omylu, králi, ten je uvnitř z hlíny a na povrchu z kovu. Nikdy nic nejedl ani nepil!“ ⁸ Král se rozhněval, zavolal kněze Bělovy a řekl jim: „Jestliže mi neřeknete, kdo pojídá tak velké oběti, zemřete! Dokážete-li však, že to pojídá Běl, zemře Daniel, protože se Bělovi rouhal!“ ⁹ Daniel řekl králi: „Staň se podle tvého slova.“ Bělových kněží bylo sedmdesát, kromě žen a dětí. ¹⁰ Král vešel s Danielem do Bělova domu a ¹¹ Bělovi kněží mu navrhli: „My vyjdeme ven a ty, králi, polož pokrm a víno smíšené s vodou na oltář. Potom zavři dveře a zapečeť je svým prstenem. Neshledáš-li ráno, až přijdeš, že Běl všechno snědl, zemřeme. Jinak zemře Daniel, že o nás lhal.“

^o Septuaginta už Daniela nezmiňuje; místo toho chválí mladíky pro zbožnost, která vede k rozumnosti a pravému poznání.

^{p 1} I u tohoto vyprávění se znění Septuaginty značně liší od textu Theodotionova, jehož překlad tu přinášíme. Septuaginta nadepisuje kapitolu: „Z proroctví Abakuka, syna Jéšuova z kmene Lévi.“

^q V. 1 není uveden v Septuagintě. Král zůstává bezejmenný.

^r + syn Abalův, kněz, O'.

(14,2) : Da 6,29 (3nn) : Ž 115,5—8 135,15—18 Iz 40,19n 41,6n 44,9—20 Jr 10,3—5 (3) Iz 46,1 Jr 51,44 (22) : Iz 46,1n Jr 50,2 51,44

¹² Mluvili sebevědomě, protože pod oltářem měli udělaný skrytý vchod, kterým vstupovali dovnitř a brali si oběti. ¹³ Když odešli, král předložil pokrm Bělovi.

Daniel odhalí podvod Bělových kněží

¹⁴ Daniel však nařídil svým služebníkům, aby přinesli popel a rozsypali jej jen v přítomnosti králově po celém chrámě. Potom vyšli, zavřeli dveře, zapečetili je královským prstenem a odešli. ¹⁵ V noci jako obvykle přišli kněží i s ženami a dětmi a všechno snědli a vypili. ¹⁶ Král i Daniel vstali časně ráno. ¹⁷ Král se zeptal: „Danieli, jsou pečeti neporušené?“ Odpověděl: „Neporušené, králi!“ ¹⁸ Jakmile byly otevřeny dveře, král okamžitě pohleděl na oltář a zvolal velikým hlasem: „Veliký jsi, Béle, nelze ti dokázat ani ten nejmenší podvod!“ ¹⁹ Daniel se zasmál, zadržel krále, aby nevešel dovnitř a řekl: „Pohleď na podlahu, podívej se, či jsou to stopy!“ ²⁰ Král řekl: „Vidím stopy mužů, žen i dětí!“ ²¹ Velmi se rozezvil, dal hned shromáždit všechny kněze i jejich ženy a děti a *museli* mu ukázat skryté dveře, jimiž vcházeli, aby snědli, co bylo na oltáři. ²² Potom je dal král popravít a Béla vydal na pospas Danielovi, který ho zničil i s jeho svatyní.

Daniel zničí babylónského draka

²³ Byl tam také veliký drak^s a Babylóňané ho uctívali. ²⁴ Král řekl Danielovi: „O něm nemůžeš říci, že to není živý bůh, pokloň se mu!“ ²⁵ Daniel odpověděl: „Já se budu klanět jen Hospodinu, Bohu svému, jen on je živý Bůh! Dej mi, králi, svůj souhlas a já zabiji toho draka bez meče a kopí.“ ²⁶ Král řekl: „Souhlasím.“ ²⁷ Daniel potom vzal smůlu, tuk a chlupy, všechno uvařil, nadělal placky a dal do tlamy drakovi. Ten to sežral a pukl. Daniel řekl: „Podívejte se, čemu jste se klaněli!“

Daniel vhozen do lví jámy

²⁸ Když o tom uslyšeli Babylóňané, velmi je to rozčílilo. Shlukli se proti králi a volali: „Král se stal židem, Béla dal zničit, draka zabít, kněze povraždit!“ ²⁹ Vešli až ke králi a žá-

^s Babylóňané neuctívali posvátná zvířata. Jde o bájného netvora z babylónsko-asyrské oblasti, často zobrazovaného.

dali: „Vydej nám Daniela! Nevydáš-li ho, zabijeme tebe s celou tvou rodinou!“³⁰ Když král viděl, jak hrozivě na něj dorážejí, z donucení jim Daniela vydal.³¹ Hodili ho do lví jámy, kde byl šest dní.³² V té jámě bylo sedm lvů a každý den dostávali dvě lidská těla a dvě jehňata. Toho dne nedostali nic, aby sežrali Daniela.

Daniel zachráněn prorokem Abakukem

³³ V Judsku byl prorok Abakuk. Ten připravil pokrm, vložil do košíku chleby a šel na pole, aby to donesl žencům.³⁴ Hospodinův anděl řekl Abakukovi: „Pokrm, který máš, zanes do Babylóna Danielovi do lví jámy!“³⁵ Abakuk namítl: „Pane, Babylón jsem nikdy neviděl a o žádné lví jámě nevím!“³⁶ Hospodinův anděl ho tedy uchopil za křtici, držel ho za vlasy a prudkostí svého ducha jej donesl do Babylóna nad jámu.³⁷ Abakuk zvolal: „Danieli, Danieli, vezmi si pokrm, Bůh ti jej posílá.“³⁸ Daniel řekl: „Ty sis na mne vzpomněl, Bože! Nepouštíš ty, kdo tě milují.“³⁹ Potom vstal a najedl se. Abakuka však anděl Boží dopravil ihned zpátky do jeho domova.⁴⁰ Sedmého dne přišel král oplakávat Daniela. Přišel k jámě, pohleděl dolů a uviděl Daniela, jak tam sedí.⁴¹ Zvolal mocným hlasem: „Veliký jsi, Hospodine, Bože Danielův, není jiný Bůh kromě tebe!“⁴² Dal jej vytáhnout a do jámy poručil vhodit ty, kdo ho chtěli zahubit. V mžiku byli rozsápáni před jeho očima.

PRVNÍ KNIHA MAKABEJSKÁ

První kniha Makabejská popisuje události, k nimž došlo po smrti Alexandra Velikého (r. 323 př. Kr.) a rozpadu jeho říše. Největší pozornost je věnována létům 175—164 př. Kr., kdy syrský král Antiochos IV. zvaný Epifanés z rodu Seleukov-

(25) Dt 6,4,13 Mt 4,10 (31) : Da 6,17 (36) : Ez 8,3 (41) Iz 44,6 : Da 6,27 (42) Da 6,25

ců násilnou helénizací Judeje a zaváděním Diova kultu v Jeruzalémě (1,54) vyvolá povstání židů, kteří zůstali věrni víře otců.

Vůdce povstání, kněz Matitjáš z rodu Hasmonejců, zabije proradného žida, který chce obětovat modlám, a prchne se svými pěti syny do hor. Tak dochází k odboji, jehož posláním bylo ničit pohanské oltáře, likvidovat nepřitele a vydobýt židům znovu svobodu.

Po Matitjášově smrti se stane vůdcem povstání Juda zvaný Makabejský (makkābī = kladivo); po něm obě knihy dostaly své jméno. Ten dobývá jedno vítězství za druhým. Získá židům náboženskou svobodu, očistí chrám zneuctěný pohany a posvětit nově zbudovaný oltář 25. dne měsíce kislevu (= asi 14. prosince) roku 164 př. Kr. (sr 4,52,59 J 10,22). Tento Judův čin si židé dodnes připomínají svátkem zvaným channúk (tj. [znovu]posvěcení [chrámu]).

Po Judovi nastoupil r. 160 na jeho místo Jónatan, který byl zároveň nejvyšším knězem. Když zahynul, stanul v čele odboje jeho bratr Šimeón (143—134); byl zavražděn svým ambiciózním zetěm a podvelitelem Ptolemaiem. Kniha končí zmínkou o počátku vlády Jóchanana či Jana Hyrkána (r. 134 př. Kr.). Judea dosáhla za Hasmonejců politické samostatnosti v letech 142—63.

První kniha Makabejská byla původně napsána hebrejsky formou kronikářského záznamu kolem r. 100 př. Kr. Později byla přeložena do řečtiny, v níž se pak zachovala. Hlavní důraz knihy spočívá na věrnosti Hospodinově smlouvě a na bezpodmínečné poslušnosti Zákona, a to i za cenu života. (Druhá Makabejská obrátí pozornost především na chrám.)

DOBOVÉ POZADÍ

Alexander Veliký

I¹ Alexander Makedonský, syn Filipův, vládl nejprve v Řecku. Pak vytrhl ze země Kitejců, porazil Dareia, krále Peršanů a Médů, a stal se místo něho králem.² Vedl četné války, zmocnil se ohrazených měst a pobil krále země.³ Dostal se